

Et helt halvt år

Månedsbrev 8/2018

Handelskrig med USA, vaksine som gjør barn syke, samt økt skepsis til Kinas investeringer i infrastruktur i andre land, svekker autoriteten til Xi Jinping.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Ved den kinesiske partikongressen høsten 2017 var det med en viss undring man konstaterte at ingen av de syv medlemmene i Politbyråets faste komité, eller i det 25 mann store Politbyrået (for tiden 24 menn og én kvinne) ble utpekt som Xi Jinpings etterfølger, slik sedvanen etter hvert hadde blitt. Var det noen som hadde snakket sammen? Ja, det var det.

Xi Jinping kan bli sittende lenge

I september 2017 hadde Kinas president Xi, som dessuten har to andre og kanskje viktigere posisjoner, nemlig som generalsekretær i Det kinesiske kommunistpartiet og som leder av Partiets Militærkommisjon, selv tatt opp tanken om at Kina burde se seg tjent med at han fortsatte som president utover de tilmålte to ganger fem år. En fast hånd som forble lenger på rattet, ville gi mer makt og større kraft i gjennomføringen av vanskelige og krevende reformer.

Xi Jinping fremstår som en ny Mao.

I prinsippet kunne Xi ha fortsatt som generalsekretær for Partiet – her er ingen begrensing på tid. Men som landets president var loven klar; to ganger fem år på rad fikk klare seg. Om Xi skulle ha sin makt og sitt handlingsrom intakt – og ikke minst bli sett på som Kinas ubestridte leder både hjemme og ute, var det viktig at man

løsnet litt på slipset; lot begrensningen på ti år som landets president fare.

I februar i år foreslo Partiet å fjerne denne begrensningen. I mars vedtok Folketkongressen – Kinas parlament, som samles et par uker i slutten av mars hvert år for å vedta lover – at oppgaven som landets president ikke lenger skal begrenses til to på hverandre følgende femårs perioder.

Sammenligningen med grunnleggeren av Folkerepublikken Kina, den mektige, men akk så grusomme Mao, preget aviser verden over. Xi Jinping fremstår som en ny Mao.

Leder av Partiet er det viktigste

Posisjonene som generalsekretær for Partiet og leder av Partiets Militærkommisjon er mer sentrale enn det å være landets president. Hvorfor? Fordi Partiet står over loven. Eller som Zhou Qiang, Kinas øverst dommer, nylig sa, et uavhengig rettsvesen er en vestlig idé – hos oss står Partiet over konstitusjonen.

Denne uttalelsen fikk ikke gå upåaktet hen. He Weifang, en ledende akademiker, som venstresiden i Kina stadig angriper, la ut på Weibo, Kinas svar på Twitter, at uttalelsen til Kinas øverste dommer “totally turns back the wheel of history”. Utviklingen i retning av en uavhengig dømmende myndighet går i feil retning, var poenget til

He Weifang. En merknad de som overvåker nettet, hurtig fikk fjernet.¹

... et uavhengig rettsvesen er en vestlig idé – hos oss står Partiet over konstitusjonen.

I Maos Kina har alltid Folkets Frigjøringshær, som er betegnelsen på militæret, stått helt sentralt rent maktpolitisk. "Political power grows out of the barrel of a gun", som Mao uttrykte det. Som leder av Partiets militærkommisjon har Xi Jinping sikret seg denne makten.

Xis tanker blir del av konstitusjonen

I oktober i fjor ble "Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era" skrevet inn i *konstitusjonen for Partiet*. Det skjedde under den store partikongressen som finner sted hvert femte år. I mars i år ble Xis tanker også en del av *konstitusjonen for Folkerepublikken Kina*. Ved dette grepet fremstår Xi som en leder på linje med Deng og Mao, det vil si han går langt utenpå sine to forgjengere, Jiang Zemin og Hu Jintao. Og kanskje egentlig også utenpå Deng, ettersom "Deng Xiaoping Theory" ble en del av Partiets konstitusjon i 1997, etter Dengs død.

Dusinvis av universiteter har etablert forskningsinstitutter for "Xi Jinping Thought" etter at det på partikongressen

høsten 2017 ble fremholdt at tankene til Xi bør bakes inn i alle aspekter av dagliglivet.

Xi vil ha Kina høyere opp på banen

Hva vil så Xi bruke tiden sin og makten sin på? Se til at Kina i løpet av overskuelig fremtid blir et middels rikt land, samt får en mer fremskutt posisjon internasjonalt. Ikke lenger bare være et land som retter seg etter andre, men som selv er med og utformer spilleregler for internasjonalt samkvem. Hvilket ser betydelige enklere ut nå som USA under president Donald Trump trekker seg ut av internasjonale engasjementer over en lav sko; det være seg TPP (avtalen om tett økonomisk samarbeid over Stillehavet med elleve andre land), NAFTA (handelsavtalen med Canada og Mexico som nå reforhandles), Paris-avtalen om klima, Iran-avtalen om handel og kjernekraft, og over tid muligens WTO (Verdens Handelsorganisasjon), for å nevne noe.

I starten kom Xi godt ut av det med Trump. "Konge" kalt den amerikanske presidenten sin kinesiske kollega for. Keiser ville kanskje vært mer passende. Men etter hvert hardnet det til. Trumps intense fokus på de store underskuddene USA har i sin handel med Kina (og med Tyskland) gav opptakten til en handelskrig få hadde trodd det ville bli noe fart på. Men fart ble det. Ettersom Kinas eksport av varer til USA er

¹ Se Financial Times, <https://www.ft.com/content/60ddd46-dc74-11e6-9d7c-be108f1c1dce>

fire ganger så stor som eksporten motsatt vei, har amerikanerne mer å straffe Kina på.

“Made in China 2025”

Imidlertid ligger tyngre saker bak. Amerikanerne har sett seg lei på at Kina “surfer” på dagens system, særlig hva gjelder det å tilegne seg andre lands teknologi. Behovet kineserne har for å lykkes her kom klart frem i 2015 da prosjektet “Made in China 2025” ble lansert. Prosjektet går ut på at Kina skal ta globalt lederskap i mer avanserte bransjer. I ettertid tror jeg kineserne angrer på at de utbasunerte dette prosjektet så kraftig.

Hvorfor det? Jo, om Kina skal lykkes med sin plan om å *ta lederskap teknologisk* i ti avansert bransjer (produksjon av fly og elektriske biler, informasjonsteknologi, nye materialer, roboter, biomedisin, ...) i løpet av ti år, må de skaffe seg teknologi fra utlandet, noe kineserne allerede har god trening i.

I starten kom Xi godt ut av det med Trump. “Konge” kalt den amerikanske presidenten sin kinesiske kollega for.

Én måte å gjøre det på er å forlange “joint ventures” ved utenlandske etableringer i Kina. Hvilket ikke er så lett for utenlandske foretak å vri seg unna, om de vil ha tilgang til det enorme markedet Kina utgjør. En annen måte er å kjøpe opp selskaper i andre land som ligger langt fremme rent tekno-

logisk. Det være seg robotprodusenten Kuka i Tyskland; møbelprodusenten Ekornes i Norge (som er stor bruker av robotene til Kuka); eller Volvo i Sverige som kan det å lage biler og som har en merkevare det står respekt av.

BRI i hardt vær

Kinas økonomiske flaggskip rent utenrikspolitisk, Belt and Road Initiativ (BRI), som er en storstilt om enn noe løs plan for kinesiske infrastrukturinvesteringer i nærmere 70 land, er også kommet ut å kjøre. Ikke alle er like begeistret for kinesiske penger og kinesiske investeringer på egen jord.

“... the Chinese governance system has lost its ability to perceive and respond to social discontent.”

På Sri Lanka er en havn som nesten ingen skip anløper, blitt et dundrende underskuddsforetakende. Og kineserne har, med avtalen i hånden, slått til seg denne havnen, det vil si fått en leiekontrakt på 99 år. Det minner om Storbritannias leie av Hong Kong, som løp ut i 1997, etter 99 år, som ikke var noe stas for Kina.

Malaysias nye leder, Mahathir Mohamad, har tatt lærdom av dette. På et fem dagers besøk i Beijing nylig gav han klar beskjed om at to kinesiske prosjekter, verdt mer enn 22 milliarder dollar, skulle stanses. Det hadde blant annet sin årsak i korrupsjon

under den forrige regjeringen. "We do not want a situation where there is a new version of colonialism happening because poor countries are unable to compete with rich countries," sa Mr. Mahathir etter et møte med den kinesiske statsministeren Li Keqiang.²

Vaksine som gjør barn syke

Mange kinesiske foreldre er sinte – vaksiner til barna deres har gjort dem syke. Med Xi Jinpings fem år lange kamp mot korrupsjon har forventninger til redelighet og ordentlighet økt. Desto mer arge blir folk når disse forventningene ikke innfris. Bedre blir det ikke av myndighetenes sendretktighet. Eller som det heter i en artikkel i South China Morning Post, "... the Chinese governance system has lost its ability to perceive and respond to social discontent."³

Ingen over – ingen ved siden

Med Xi som ubestridt leder, alene på toppen, er tradisjonen med kollektivt lederskap, slik Deng ville ha det, på vei ut.

Med da faller også ansvaret tungt på Xis skuldre.

I Beijing, heter det seg, uttrykker stadig flere misnøye med situasjonen. Xi har vært for ivrig med å hevde seg og å fremholde Kina som et eksempel for andre. Brukt for store ord. Skapt for stor fallhøyde. Unnlatt å reagere når misnøye internt i landet sprer seg. Han er mindre villig til å prøve og feile, slik Dengs oppskrift var.

Når så USA slår overraskende kraftig tilbake, med en president det verken er lett å bli klok på, eller lett å se hvor vil, sprer engstelsen seg. Burde ikke Xi holdt seg til Dengs råd om ikke å ta internasjonalt lederskap, skjule sin styrke og arbeide mer i det stille noen år til?

Et helt halvt år – fra februar til august – har vært som en berg- og dalbane for Kinas ubestridte leder. Flere motbakker venter. I forrige uke hevet amerikanerne tollsatsene ytterligere.

27. august 2018

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>

² Se en fyldig artikkel i New York Times om saken, <https://www.nytimes.com/2018/08/20/world/asia/china-malaysia.html>

³ Se <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/united-states/article/2159628/trade-war-raises-spectre-china-collapse-and>